

TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA BASİT YARGILAMA VE SERİ MUHAEME USULLERİ

* *Hakemli Makale*

Ayşe Gül HORASAN*
ORCID: 0000-0003-0723-2114

ÖZET

7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (7188 Sayılı Kanun) ile birlikte 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) yapılan değişiklikle yeni bir kurum olarak hukukumuza giren seri muhakeme ve basit yargılama usulleri, "bazı suçlara ilişkin muhakeme" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu kurumlar ile amaçlanan tüm suçlar bakımından müşterek olan muhakeme usulünü farklılaştırmak, muhakeme sürecini formalitelerden arındırmak, duruşma yapmaksızın kısa ve etkili bir sürede bozulan kamu düzenini yeniden sağlamaktır.

Seri muhakeme usulü, CMK'nın 250. maddesi ve Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği (CMSMY) kapsamında düzenlenmiş, basit yargılama usulüne ise CMK'nın 251. ve 252. maddelerinde yer verilmiştir.

Çalışmada, yeni bir kurum olarak hukuk sistemimize giren ve düzenlenme amaçları benzer olan seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin neler olduğu, uygulanma şartları ve uygulanma şekli incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Seri Muhakeme Usulü, Basit Yargılama Usulü, Ceza Muhakemesi.*

GİRİŞ

Seri ve basit yargılama usulleri, klasik muhakeme usulünden ayrılarak mahkemelerin iş yükünü azaltmak, muhakeme sürecini formalitelerden arındırmak, bozulan kamu düzenini duruşma yapmaksızın kısa ve etkili bir sürede yeniden sağlamak amacıyla alternatif çözüm yolu olarak hukuk sistemimize dâhil edilmiştir. Seri muhakeme usulü katalog dahilinde olan suçlar bakımından

* Avukat – Konya Barosu.

uygulanırken basit yargılama usulü, cezanın üst sınırı dikkate alınmak suretiyle uygulama alanı bulabilmektedir. Düzenlenme amaçları benzer olan bu iki kurum, 7188 sayılı kanun ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme başlığı altında 250. ve 251. maddelerde düzenlenmiştir. Çalışmada ayrı bölümlerde incelenen bu iki kuruma dair genel açıklamalarda bulunulduktan sonra bu kurumların uygulanma şartları ve sürecin işleyişi açıklanmıştır.

§ 1. SERİ MUHAKEME USULÜ

I. GENEL OLARAK

Seri muhakeme usulü, CMK m.250/1'de sayılan suçlardan dolayı başlatılan ceza soruşturması kapsamında şüphelinin Cumhuriyet savcısının müdafisi huzurunda yaptığı teklifi kabul etmesi ile talepten önceki indirimli ceza doğrultusunda mahkemenin hüküm kurmasını sağlayan bir kurumdur¹. Bu bağlamda seri muhakeme usulü, şüphelinin usulün uygulanmasını kabul etmesine hukukî sonuç bağlayan alternatif çözüm yollarından biridir. Uygulanması şüphelinin kabulüne bağlı olduğundan, kurumun Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen uygulanması mümkün değildir. Belirli bazı suçlar için öngörülen seri muhakeme usulünde (bundan sonra SMU olarak anılacaktır) şüpheli, müdafisi huzurunda savcının teklifini kabul ettiği takdirde, savcı tarafından belirlenen cezanın yarı oranında indirilmesi suretiyle daha az ceza almaktadır². İddianame düzenlenmemesi, hâkimin delilleri değerlendirmemesi, Cumhuriyet savcısı tarafından cezanın belirlenmesi ile bu usul, klasik ceza muhakemesi sisteminden

¹ **Erdem**, Mustafa Ruhan/**Şentürk**, Candide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250). CHD, C. 14, S. 41, 2019, s. 574 (www.jurix.com.tr E.T:04.05.2021)

² **Erdoğan**, Yavuz, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü. LHD, C.18, S. 209, 2020, s. 1991. (<https://legal.com.tr> E.T: 21.05.2021)

ayrılmaktadır³. Seri muhakeme usulüne tâbi uyuşmazlıklarda bu usulün denenmiş olması, ceza muhakemesi bağlamında olumlu bir muhakeme şartıdır⁴.

Madde gerekçesinde böyle bir düzenlemeyle *belirli bir önem derecesinin altındaki suçlarda muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılması ve kısaltılması, işlenen suçlara kısa süre içinde etkili ve orantılı bir karşılık verilerek bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanmasının amaçlandığı* belirtilmektedir. Doktrinde, şüphelinin bu yolla ceza indirimi elde etmesinin, yargılamanın ne zaman son ereceğinin ve hangi ağırlıkta bir cezayla cezalandırılacağı konusundaki belirsizliğin ortadan kalkmasının şüpheli için avantaj sağlayacağı belirtilmiştir⁵. Ancak hızlı, basit ve etkin bir yol olması avantajlarına rağmen duruşma olmaksızın karar verildiği ve sanığın sorgulanması ve doğrudan soru sorma ile ilgili kurallar uygulama alanı bulmadığı için bu kurum açısından hatalı karar çıkma riskinin oldukça yüksek olduğu da ifade edilmektedir⁶.

Seri muhakeme usulü, yukarıda ifade edilen avantaj ve sakıncaları bünyesinde barındırmanın yanı sıra bazı ceza muhakemesi ilkeleriyle de örtüşmemektedir. Misal, henüz sanık sıfatı almayan şüphelinin hakkında ceza verilmesi, suçun işlendiğinin ispatı değil de SMU'nün kabul edilmesi olduğundan seri muhakeme usulü maddi gerçeğin araştırılma ilkesiyle bağdaşmamaktadır⁷. Silahların eşitliği ilkesi bağlamında bir değerlendirme yapıldığında ise suçtan zarar gören ve mağdur, mahkeme tarafından dinlenmeyip bu sürecin

³ **Yaşar**, Ercan, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü. Adalet Dergisi, S. 65, 2020/2, s. 258. (<https://dergipark.org.tr> E.T:17.05.2021)

⁴ **Karakehya**, Hakan/**İnce Tunçer**, Asuman, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, Adalet, Ankara, 2021, s. 18.

⁵ **Erdem/Şentürk**, s. 575.

⁶ **Erdem/Şentürk**, s. 581.

⁷ **Baytaz**, Abdullah Batuhan, Seri Muhakeme Usulü. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, C. 8, S. 2, 2020, s. 6. (<https://dergipark.org.tr> E.T:09.05.2021)

tamamen dışında bırakıldıklarından SMU'nün bu ilkeyle de bağdaşmadığı görülmektedir⁸.

CMK m. 250'de SMU'nün uygulanabilmesi bakımından kanun koyucunun ortaya koyduğu şartlara göre, SMU'nün uygulanabilmesi için öncelikle katalogda yer alan suçlara ilişkin soruşturma olması, soruşturma aşamasının sonunda olunması, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemiş olması ve şüphelinin teklifi kabul etmesi gerekmektedir. Ayrıca SMU'nün uygulanmasında kişi bakımından bazı sınırlamalar da mevcuttur⁹. Bu şartlar, ayrı başlıklar altında aşağıdaki bölümde incelenecektir.

II. UYGULANMA ŞARTLARI

A. YÜKLENEN SUÇUN CMK M. 250/1'DE SAYILAN SUÇLARDAN BİRİ OLMASI

Bu usulün uygulanabilmesi soruşturma konusu suçun, CMK'nun 250. maddesinin 1. fıkrasında yer alan katalogdaki suçlardan olması ile mümkündür. SMU kapsamındaki suçlar, önem derecesi düşük ve ispatı kolay suçlar olarak ifade edilmektedir¹⁰. Kanaatimizce suçların ceza miktarları bakımından önemsizleştirilmesi yargılamayı maddi gerçekten uzaklaştırdığı için adaletsizlik teşkil etmektedir. Her suç için korunan hukuki bir değer olduğundan suçları basit suç şeklinde nitelendirmeyi doğru bulmamaktayız.

Maddenin birinci fıkrasının a bendinde TCK'daki; b, c, d ve e bentlerinde ise bazı özel kanunlardaki suçlar, SMU'ne tâbi tutulmuştur. Bu suçların korunan hukuksal değer ve suçun hukuki konusu yönünden ortak yönleri bulunmamaktadır¹¹. Kanun koyucu, kendi kabulü kapsamında suçları tek tek saymak yoluyla düzenleme

⁸ **Erdem/Şentürk**, s. 583.

⁹ **Baytaç**, s. 11.

¹⁰ **Sevdiren**, Öznur, Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler. BUHFD, C. 15, S. 189-190, 2020, s. 585. (www.jurix.com.tr E.T:22.05.2021)

¹¹ **Sevdiren**, s. 586.

yapmıştır¹². Tahdidi olarak sayılan bu suçlara, kanun koyucunun iradesine aykırı biçimde kıyasla ya da yorum yoluyla başka suç tipleri dahil edilemez¹³.

Katalog suçlar incelendiğinde, soruşturma aşamasının görece çabuk tamamlanacağı, detaylı araştırma ve delil toplama işlemlerini gerektirmeyecek suçların seçilmiş olduğu; gerçek kişilere yönelik işlenebilen suçlardan olmadığı görülecektir¹⁴. Tahdidi olarak sayılan suçlar, yalnızca hapis cezası öngörülen suçlardan olabildiği gibi hapis cezası ile birlikte veya hapis cezasının yerine adli para cezası öngörülen suçlar da olabilmektedir. Söz konusu suçlar için belirlenmiş hapis cezasının üst sınırının çoğunlukla beş yıldan az olduğu görülmektedir¹⁵.

Ön ödeme ve uzlaştırma kapsamındaki suçlar seri muhakemenin kapsamına girmemektedir (CMSMY. m. 5/1). Seri muhakeme usulünün kapsamındaki suçlar: Hakkı olmayan yere tecavüz (TCK m.154/2-3), genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (TCK m. 170), trafik güvenliğini tehlikeye sokma (TCK m.179/2-3), gürültüye neden olma (TCK m. 183), parada sahtecilik (TCK m. 197/2-3), mühür bozma (TCK m. 203), resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (TCK m. 206), kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (TCK m. 228/1), başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (TCK m. 268) suçlarıdır. TCK'nın dışında 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanununun 13. maddesinin 1., 3. ve 5. fıkraları ile 15. maddesinin 1., 2.ve 3. fıkralarında belirtilen suçlar, Orman Kanununun 93. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç, 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında

¹² **Kızılarslan**, Hakan, 7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri. BUHFD, C. 14, S. 183-184, 2019, s. 1920. (<https://www.jurix.com.tr/article/20276> E.T: 28.05.2021)

¹³ **Kezer**, Ahmet, 30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü, Ankara, Adalet, 2019, s. 39.

¹⁴ **Ildırrar**, Elif, Seri Muhakeme Usulü, Seçkin, Ankara, 2021, s. 123.

¹⁵ **Ildırrar**, s. 123.

Kanununun 2 nci maddesinde belirtilen suç ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ek 2. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç da, katalog suçların içerisinde yer almaktadır.

B. SORUŞTURMA EVRESİNİN SONUNA GELİNMESİ

CMK m. 250/1, seri muhakeme usulünün uygulanması bakımından soruşturma evresinin sonuna gelinmesini aramaktadır. “*Soruşturma evresinin sonu*” ifadesi daha öncesinde CMK’da düzenlenmemiş olduğundan yeni ve belirsiz bir kavramdır. Doktrinde *soruşturma evresinin sonunun* normatif somut kriterlere göre belirlenmemiş olmasının, bu kavramı kişiden kişiye değişecek bir yorum ve uygulama ile karşı karşıya bırakacağı belirtilmiştir¹⁶. Kızıllarlan’a göre¹⁷ bu ifadeden anlaşılması gereken, delillerin toplanması, gerekli yazışmaların yapılarak belgelerin toplanması ve nihayetinde bir kanaate varılması suretiyle soruşturmanın temel işlemlerinin tamamının savcı tarafından bitirilmiş olmasıdır. Baytaş¹⁸ ise CMSMY m. 5/2’deki düzenlemeden yola çıkarak *soruşturmanın sonundan* anlaşılması gerekenin, yeterli şüphenin bulunması hali olduğunu ifade etmektedir.

CMK m. 250/1 gereği ilgili suçlar bakımından kamu davasının ertelenmesi kararının verilmediği hallerde seri muhakeme usulünün uygulanacak olması da yeterli şüphenin aranması gerektiğini örtülü olarak belirtmektedir. Çünkü kamu davasının açılmasının ertelenmesi bakımından bir değerlendirme yapılabilmesi için yeterli şüphenin mevcut olması gerekmektedir¹⁹.

¹⁶ **Uğurlubay**, Gülsün A. Aygörmez/**Haydar**, Nuran/**Korkmaz**, Mehmet, Serî Muhakeme Usûlüne İlişkin Sorunlar. ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019/2, s. 260. (<https://dergipark.org.tr> E.T:01.06.2021)

¹⁷ **Kızıllarlan**, s. 1916.

¹⁸ **Baytaş**, s. 13.

¹⁹ **Sevdiren**, s. 588.

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için klasik muhakemede yürütülen soruşturma işlemlerinin aynen yürütülmesi ve tamamlanması gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, savcı, soruşturma işlemlerini muhakemeyi kovuşturma aşamasına hazırlayacak şekilde devam ettirmekle yükümlüdür²⁰. Ne de olsa uyumsuzluk seri muhakeme usulüne tâbi düşüncesiyle maddi gerçeği araştırmaktan kaçınmamalıdır. Nitekim CMSMY'nin 8/1. maddesine göre, "Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulüne tâbi bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Soruşturma konusu suçun seri muhakeme usulüne tâbi olması Cumhuriyet savcısının maddi gerçeği araştırma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz."

C. KAMU DAVASININ AÇILMASININ ERTELENMESİNE KARAR VERİLMEMİŞ OLMASI

Soruşturma sonunda yeterli şüpheye ulaşan Cumhuriyet savcısı kamu davası açmak zorundadır. Ancak CMK m. 171 ile sınırlı hallerde Cumhuriyet savcısına kamu davasının açılmaması konusunda takdir yetkisi verilmiştir²¹. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi de bu istisnalardan biridir. Kamu davasının ertelenmesi, "suç işlemiş fail hakkında, suçun niteliği ve failin kişiliği dikkate alınarak, fail hakkında kamu davasının açılmasından belli koşullar altında ve failin belirli bir süreyi iyi halli geçirmesi halinde vazgeçilmesidir"²². Şüpheliyi

²⁰ **Yılmaz, Zahit/Apiş Özge**, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 26, S. 1, 2020, s. 74. (<https://dergipark.org.tr/E.T:01.06.2021>)

²¹ **Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar v.d.**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin, Ankara, 2018, s. 497.

²² **Yılmaz, Davut**, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009, s. 18. (<https://acikerisim.iku.edu.tr/bitstream/handle/11413/519/DavutYilmazYLTez.pdf?sequence=5&isAllowed=y> E.T: 29.11.2021)

cezalandırmadan topluma kazandırma yollarından biri²³ olan kamu davasının ertelenmesi kurumu, kovuşturma mecburiyeti ilkesinin esnetilmesi ve takdir yetkisinin genişletilmesi sonucu olarak ortaya çıkmıştır²⁴. Maslahata uygunluk ilkesinin Türk ceza adaleti sistemine yansımaları olan bu kurum, şartların tümünün mevcut olması halinde kamu davasının açılmasının beş yıl süreyle ertelenmesini sağlamaktadır²⁵.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, CMK'nun 171. maddesinin 2. fıkrası vd. düzenlemiştir: (2) *Uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173. madde hükümlerine göre itiraz edebilir.*

(3) *Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için;*

a) *Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,*

b) *Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,*

c) *Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,*

d) *Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan*

²³ **Ildırrar**, s. 140.

²⁴ **Denizhan**, Hüseyin, Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme. TBB Dergisi, S. 65, 2006, s. 218.

²⁵ **Ildırrar**, s. 141.

önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

Bu düzenlemeye göre Cumhuriyet savcısı, uzlaştırma ve ön ödeme kapsamında girmeyen ve üst sınırı 3 yıl veya daha az olan suçlar bakımından yeterli şüphenin varlığına rağmen kamu davasının açılmasını 5 yıl süreyle ertelenmesine karar verilebilir. Ancak bu kararı verebilmesi için şüphelinin daha evvel kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, bu kararın verilmesi halinde şüphelinin bir daha suç işlemekten çekineceği kanaatinin oluşması, erteleme kararının toplum açısından daha yararlı olması ve mağdurun veya kamunun zararının giderilmesi gerekir. Ertelenme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir ve bu süre zarfında zamanaşımı işlemez (CMK m. 171/4).

Kamu davasının ertelenmesi için gereken şartların varlığı halinde CMK'nun 250/1. maddesindeki suçlar için şüphelinin hakkında SMU değil, kamu davasının açılmasının ertelenmesi uygulanacaktır. Başka bir ifadeyle kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verildiği hallerde, suç seri muhakeme usulüne tâbi olsa bile bu usul uygulanmayacaktır. "*Zira kamu davasının açılmasının ertelenmesi, seri muhakemeye göre önceliklidir*"²⁶. Kamu davasının ertelenmesi, seri muhakeme sonunda verilecek karara göre şüphelinin lehine olduğundan somut olayda şartları gerçekleşmişse öncelikle kamu davasının açılmasının geri bırakılmasına karar verilecek, aksi halde seri muhakeme usulü uygulanacaktır.

Suçun işlendiği hususunda yeterli şüpheyeye ulaşan Cumhuriyet savcısı, 250. maddede gösterilen suçlar, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiriyor olmasına rağmen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermezse seri muhakeme usulünü uygulamak zorundadır²⁷.

²⁶ **Erdem/Şentürk**, s. 586.

²⁷ **Yılmaz/Apiş**, s. 74.

Özetle, Cumhuriyet savcısı genel usul kuralları çerçevesinde gerçekleştirmiş olduğu soruşturma işlemlerinin sonunda yeterli şüpheye ulaşması halinde doğrudan seri muhakeme usulünü teklif edemeyecektir. İlk olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesi hükümlerinin uygulanabilirliğini değerlendirecektir. Değerlendirme sonucunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi hükümlerinin uygulanamayacağı anlaşıldığında SMU'nü teklif edebilecektir.

D. YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜ, AKIL HASTALIĞI İLE SAĞIR VE DİLSİZLİK HALLERİNİN BULUNMAMASI

On sekiz yaşını doldurmamış kişi TCK m. 6/b'de çocuk olarak tanımlanmıştır. TCK m. 31'de ise çocukların kusur yeteneği ve yaş küçüklüğünün ceza sorumluluğu üzerindeki etkisini düzenlemiştir²⁸. Bu maddede yaş bakımından üç kategori oluşturulmuştur. Birinci grup yaş küçükleri için "Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir." denilerek henüz on iki yaşını doldurmamış çocukların kusur yeteneğinin olmadığı mutlak surette kabul edilmiştir²⁹. İkinci grup yaş küçükleri, fiili işlediği sırada on iki yaşını tamamlamış ve fakat on beş yaşını doldurmamış çocuklar olarak belirlenmiştir. Bu yaş grubundaki çocuklar için işlediği fiiller açısından temyiz gücünün bulunup bulunmamasına göre ayırım yapılarak ceza sorumluluğu belirlenmiştir. Buna göre fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde ise cezai sorumluluğu kabul edilir ancak cezası indirilir (TCK m. 31/2). Bu yaş grubundaki çocuğun, kusur

²⁸ **Üzülmez, İlhan/Koca,** Mahmut, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s. 319.

²⁹ **Özgenç,** İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s. 416.

yeteneğinin olup olmadığı kararını hâkim verecektir³⁰. Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan 3. grup küçüklerin de cezaları indirilecektir.

Kusur yeteneğini etkileyen bir başka durum olan sağır ve dilsizlik ise TCK m. 33'te düzenlenmiştir. Buna göre fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmamış sağır ve dilsiz kişiye ceza verilmez ancak güvenlik tedbirine hükmedilebilir. On beş yaşını doldurmuş olup on sekiz yaşını doldurmamış sağır ve dilsiz fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabiliyorsa cezası indirilerek verilir, aksi halde ceza verilmez. On sekiz yaşını tamamlamış ancak yirmi bir yaşını tamamlamış sağır ve dilsizler de indirimli olarak cezalandırılır.

Akıl hastalığı, işlenen fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamamaya veya irade yeteneğinin önemli ölçüde etkilenmesine neden olduğunda kişiye ceza verilmez (TCK m. 32/1). Kusur yeteneğini etkileyen bir neden olan akıl hastalığının varlığı durumunda, kişi işlemiş bulunduğu fiilin anlam ve sonuçlarını algılayamamakta veya işlediği fiille ilgili olarak irade yeteneği önemli ölçüde etkilenmektedir. Akıl hastalığına ilişkin hükümlerin uygulanabilmesi için failin akıl hastalığının veya önemli şuur bozukluğunun etkisi altında olmasının yanı sıra bu durumun fiilin işlendiği sırada failin şuur veya hareket serbestisini psikolojik olarak tamamen kaldırması veya önemli ölçüde azaltması da gerekir³¹.

Seri muhakeme usulü, yukarıda açıklanan yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hâllerinde uygulanmaz. Çocuklar bakımından bu usulün uygulanıp uygulanmayacağı belirleneceğinde, suçu işlediği tarihteki yaşı değil de soruşturma tarihindeki yaşı dikkate alınmalıdır³². Seri muhakeme usulü, şüphelinin bu usulü kabul etmesine de bağlı olduğundan kanun koyucu CMK m.250/12'deki bu düzenlemeyle şüphelinin kabul etme iradesinin

³⁰ **Özgenç**, s. 418.

³¹ **Demirbaş**, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Seçkin, Ankara, 2016, s. 354

³² **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021a, s. 43.

sakatlanmamış olmasını aramaktadır³³. Zira bu haller, kabul iradesinin geçersizliğine neden olduğundan serbest iradeyle onaylanması gereken hızlandırılmış bu usul için elverişli değildir. Başka bir ifadeyle, şüphelinin beyanına göre şekillenen seri muhakeme usulünde, failin iradesindeki zayıflıkla bu usulün yürütülmesi, kurumun niteliğiyle bağdaşmamaktadır³⁴. Erişkin ve sağlıklı bireylerdeki gibi irade serbestisi olmayan bu kişilerin irade beyanına dayanan usule tâbi olmamaları yerinde bulunurken³⁵ CMK m. 250/12'deki düzenleme kaleme alınış tarzı bakımından eleştirilmiştir. Zira madde fıkrası yaş ayrımı yapmaksızın sağır ve dilsizlerin tamamını SMU'nün dışında tutacak şekilde kaleme alınmıştır. Baytaç³⁶ ve Erdoğan'a³⁷ göre bu yanlışlığın yönetmelikle düzeltilmiş olmasıyla yetinilmemeli ilgili kanun fıkrası yeniden kaleme alınmalıdır.

E. ŞÜPHELİNİN ULAŞILABİLİR OLMASI

Cumhuriyet savcısı, soruşturma sonunda seri muhakeme usulü kapsamında bir suçun işlendiğine dair yeterli şüpheye ulaşması halinde usulü teklif etmek amacıyla şüpheliyi davet eder. Davet, çağrı kâğıdı gönderilmek suretiyle yapılabileceği gibi telefon, telgraf, fax, elektronik posta gibi iletişim araçlarıyla da yapılabilir. Şüpheliye ulaşılamadığında seri muhakeme usulü uygulanmaz. Bu bağlamda seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için gerekli olan bir diğer şart da şüpheliye ulaşılmasıdır. Bu husus CMK m.250/13'te "*Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz.*" şeklinde düzenlenmiştir. Seri muhakeme usulünün işletilebilmesi için şüphelinin rızasının gerekliliği bu düzenlemeyi zorunlu kılmıştır.

³³ **Kızılarslan**, s. 1925.

³⁴ **Tulay**, M. Emre, Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250). İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2020, s. 130. (E.T:01.06.2021)

³⁵ **Kızılarslan**, s. 1925.

³⁶ **Baytaç**, s. 17

³⁷ **Erdoğan**, s. 2008.

Ayrıca bu düzenlemenin, işlemlerin gecikme olmadan tamamlanmasına da hizmet ettiği açıktır. Ancak şüphelinin geçici bir süre ulaşılabilir olmaması ya da mazereti nedeniyle ulaşılacak bir konumda olmaması durumları için düzenlemede bir istisna getirilmediği için şüpheliye ulaşılamadığı kanaatine varılarak seri muhakeme usulünün sağladığı avantajlardan şüphelinin mahrum edilmesi hakkaniyetli olmayacaktır. Misal, şüphelinin birkaç haftalık veya aylık süre için yurtdışında bulunacağı bilgisini bir şekilde savcılığa iletmesine rağmen dönüş yapmasının beklenmemesi ve hakkında kamu davasının açılması durumunda bir hak kaybı söz konusu olacaktır³⁸. Hak kaybını önlemek için ilgili fıkradaki hallerin varlığı tek başına seri yargılamaya engel teşkil etmemelidir. Zira bu hallerin varlığına rağmen şüpheliye ulaşmak mümkün olabilir. O halde yurtdışında olup kendisine ulaşılan şüpheli bakımından seri yargılamanın uygulanabilmesi için şüphelinin yurtdışından dönmesi beklenmeli³⁹; soruşturma dosyasında kayıtlı adresinde bulunmayan şüpheliye ise yönetmeliğin 9. maddesinde ifade edilen telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarıyla makul bir çaba gösterilerek ulaşılmalıdır⁴⁰.

F. TEKLİFİN KABUL EDİLMESİ

Seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısının teklifinin şüpheli tarafından müdafii huzurunda kabul edilmesiyle uygulanır. Ancak Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmeden önce şüpheliyi bu usul hakkında bilgilendirmelidir. Bilgilendirmenin içeriği CMSMY m. 10'da düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre Cumhuriyet savcısının şüpheliye yapacağı bilgilendirme; *"İsnat edilen eylem, eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri muhakeme usulü kapsamına girdiği, kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu, özgür iradesiyle ve müdafii huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında indirileceği, Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında*

³⁸ Yavuz, s. 258.

³⁹ Erdem/Şentürk, s. 587.

⁴⁰ Baytaç, s. 17.

talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceği, teklifin kabulünün ancak müdafî huzurunda gerçekleştirilebileceği, seçtiği bir müdafî yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirileceği, mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği, mahkemece verilen hükmün adli siciline kaydedileceği, bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı ve genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı" hususlarını kapsamaktadır.

Bilgilendirilme ile teklif arasında ne kadar bir zamanın olacağı kanunda veya yönetmelikte belirtilmemiştir. Doktrinde, bilgilendirmeye teklifin art arda olmasının SMU'ne dair daha evvel edinilmiş bilginin unutulması riskini ortadan kaldıracığı için yerinde olacağı ifade edilmektedir⁴¹.

Seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edilir, şüpheliye uygulanacak yaptırımların neler olduğu açıklanır. Şüphelinin, teklifi müdafî huzurunda kabul etmesi hâlinde seri muhakeme usulü uygulanır. Teklifin şüpheliye müdafî huzurunda yapılması, zorunlu müdafiliğin özel bir uygulamasıdır⁴². Bu uygulama, seri muhakeme usulünün uygulanması esnasında şüphelinin özgür iradesiyle hareket edip etmediğinin ve bilgilendirme yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesi bakımından oldukça önemlidir⁴³.

⁴¹ Baytaç, s. 25.

⁴² Şahin, Cumhuriyet/Göktürk, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin, Ankara, 2022, s. 281.

⁴³ Er, Elif, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Yaşar Hukuk Dergisi, C. 3, S. 1, 2021, s. 11.

Şüphelinin kabul beyanı ikrar niteliğinde değildir⁴⁴. Dolayısıyla şüpheli, soruşturma evresinde yahut kabule ilişkin beyanında suçu kabul ettiğini açıkça beyan etmemişse şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi suçu işlediği yönünde değerlendirilmemelidir⁴⁵.

Talebi hâlinde teklifi değerlendirmesi için şüpheliye bir ay aşmamak üzere makul bir süre verilir. Şüphelinin mazereti olmaksızın belirlenen süre içinde gelmemesi veya bu usulün uygulanmasını kabul etmediğini bildirmesi durumunda soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilir (CMSMY. m. 10/3,4). Şüpheli, teklifi reddetse bile sonradan iddianame düzenleninceye kadar savcılığa başvurarak hakkında SMU'nün uygulanmasını isteyebilir⁴⁶. Bu durumda Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulü uygulanır (CMSMY m. 5/11).

Suçun iştirak hâlinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi hâlinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz (CMK m. 250/11). Böyle bir düzenlemeyle şüphelilerden birinin yarı oranında ceza alıp usulün uygulanmasını kabul etmeyen diğer şüphelinin muhakeme sonunda aynı suçtan daha fazla ceza aldığı bir durumun önüne geçilerek toplumun adalet duygusunun zedelenmemesi sağlanmıştır⁴⁷.

III. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMA SÜRECİ

A. YAPTIRIMIN BELİRLENMESİ

(<https://dergipark.org.tr/tr/pub/yhd/issue/59241/851242>

E.T:05.06.2021)

⁴⁴ **Yavuz**, Hakan A., Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Adalet, Ankara, 2020, s. 285.

⁴⁵ **Yavuz**, s. 285.

⁴⁶ **Şahin/Göktürk**, s. 281.

⁴⁷ **İldırar**, s. 147

Seri muhakeme usulünün kabulü ile koşulları tamamlanmış seri yargılamada yaptırım Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenmektedir. Klasik usulden ayrılarak yaptırımı belirleme yetkisini Cumhuriyet savcısına veren kanun koyucu yaptırım belirlenirken uygulanması gereken hususları CMK'nun 250. maddesinin 4 ile 7 fıkraları arasında düzenlenmiştir. İlgili düzenlemelere göre Cumhuriyet savcısı, öncelikle TCK m. 61/1'deki suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, suçun işlendiği zaman ve yeri, suçun konusunun önem ve değerini, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını, failin güttüğü amaç ve saiki dikkate almak suretiyle suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirleyecektir. Daha sonra tespit ettiği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle de yaptırımı belirleyecektir. Koç⁴⁸ indirim oranının kanun koyucu tarafından belirlenmesinin savcının etkisinin ve şüphelilerin üzerindeki baskının azaltılması bakımından yerinde olduğu görüşündedir.

CMK m.250/4'te belirtildiği üzere savcı TCK'nun 61. maddesinin diğer fıkralarını dikkate alınmadan sadece birinci fıkrasına göre yaptırım belirler. Bu bağlamda olası kast, iki kez değerlendirme yasağı, nitelikli hallerin gerçekleşmesi durumu, teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebepler ile takdiri indirim nedenleri seri muhakeme usulünde temel cezanın belirlenmesi noktasında incelenmeyecektir. Cumhuriyet savcısına sonuç cezanın belirlenmesi ve m. 61/2-5 fıkraları anlamında bireyselleştirilmesi yetkisinin verilmemesi cezaya etki edecek tüm faktörlerin dikkate alınmadan yaptırım belirlenmesine neden olup⁴⁹ şüpheli aleyhine bir durum

⁴⁸ **Koç**, Ziya, Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi. CHD, C. 15, S. 43, 2020, s. 64. (<https://app.trdizin.gov.tr/makale/TXpjME56UTNOdz09/karsilastir-mali-hukuk-ve-uluslararasi-mahkemekararlari-isiginda-seri-muhakeme-usulune-farkli-bir-bakis-masum-kisilerin-cezalandirilmesi-tehlikesi> E.T: 11.06.2021)

⁴⁹ **Yaşar**, s. 274.

yaratmaktadır⁵⁰. Bu nedenle doktrinde çoğu yazar tarafından cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesinde etkili olan TCK'nın 61. maddesinin takip eden fıkralarının da Cumhuriyet savcısınca dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir⁵¹.

Temel ceza belirlendikten sonra, koşulları bulunması durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması "kıyasen" uygulanabilecektir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kabule bağlı olduğu için Cumhuriyet savcısının seri muhakeme usulünün uygulanması teklifinin şüpheli tarafından kabul edilmesinden sonra ayrıca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediğini de soracaktır⁵². Hapis cezasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, hükmün açıklanmasının geri bırakılması sonuçları itibariyle failin daha lehine olduğundan hapis cezasının ertelenmesine göre öncelikli olarak uygulanır⁵³.

Cumhuriyet savcısı, sonuç olarak belirlenen hapis cezasını koşulları bulunması ihtimalinde seçenek yaptırımlara çevirebilir veya erteleyebilir. Seçenek yaptırımlar ve ertelemeye ilişkin TCK m. 50 ve 51'e bakıldığında "failin kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ve suçun işlenmesindeki özellikler" ya da "suç işlendikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği yönünden kanaat oluşması" gibi birtakım sübjektif koşulların varlığı dikkat çekmektedir. Seri muhakeme usulünde ortada esasen bir yargılama mevcut olmadığından Cumhuriyet savcısının bu sübjektif koşullar bakımından kanaat edinmesi zordur⁵⁴. Bundan dolayı Cumhuriyet savcısının yalnızca objektif koşulları göz önüne alarak cezanın

⁵⁰ Er, s. 15.

⁵¹ Benzer yönde Yaşar, s. 274.; Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 269.; Yılmaz/Apiş, s. 79.; Baytaş, s. 30.

⁵² Erdem/Şentürk, s. 592.

⁵³ Yar. CGK. 17.02.2009 T. 2009/9-7/24 (www.kazanci.com.tr E.T: 02.12.2021)

⁵⁴ Er, s. 17.

ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vermesi gerekmektedir⁵⁵.

B. TALEP YAZISI DÜZENLENMESİ

Cumhuriyet savcısı, şüphelinin müdafii huzurunda seri yargılamaya ilişkin teklifi ve uygulanacak yaptırımı kabul etmesinin ardından şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder. İddia makamı talepname ile şüpheli hakkında belirlediği yaptırımın mahkeme tarafından incelenip hükme bağlanmasını istemektedir⁵⁶. Talepnamede yer alması zorunlu hususlar CMK m. 250/8 ve CMSMY m. 12/2'de düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre talepnamede bulunması gereken hususlar şunlardır: Şüphelinin kimliği ve müdafii, mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi, isnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri, isnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, isnat olunan suç oluşturulan olayların özeti, usulüne uygun olarak teklifin iletildiği ve müdafii eşliğinde bu teklifin kabul edildiği, belirlenen ceza ve/veya güvenlik tedbirleri ile uygulanmış ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasına seçenek yaptırımlar veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar.

Talep yazısında bulunması gereken bu hususlar kanun koyucu tarafından tahdidi olarak belirlenmiştir⁵⁷. Talepname ile ilgili bu düzenlemelere bakıldığında savcılığın elde ettiği delillerle olayı ilişkilendirmesi ve gerekçelerine dair bir düzenlemenin olmadığı görülmektedir⁵⁸. Doktrinde bu hususların da talepnamede yer

⁵⁵ **Erdem/Şentürk**, s. 591.

⁵⁶ **Yaşar**, s. 277.

⁵⁷ **Kezer**, s. 54.

⁵⁸ **Kızıllarslan**, s. 1939. Benzer görüş için **Baytaz**, s. 32.

almasının seri yargılamanın denetlenebilmesi ve keyfilikğin önenebilmesi için önemli olduğu ifade edilmektedir⁵⁹.

Talepname soruşturmaya konu olan suç fiillerini bir bütün halinde kapsayan belge niteliğini haiz olduğundan birden çok şüpheli hakkında talepte bulunulması gereken durumlarda, her bir şüpheli için ayrı ayrı değil de birden fazla şüpheliyi kapsayacak biçimde düzenlenir⁶⁰.

Tahdidi olarak sayılan unsurları içermeyen talepname, CMSMY m. 13/2 uyarınca eksikliklerin tamamlanması için Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

C. MAHKEME SAFHASI

Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması talep edilen görevli mahkeme, talepten verildiği gün incelemesini derhal yapar, şüpheliyi müdafii huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinler ve usulü sonuçlandırır (CMSMY m. 13/1). Mahkemece işin esasına geçilmeden önce, birtakım eksikliklerin olması halinde, talepname Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmektedir⁶¹. Mahkeme tarafından eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle; CMK m. 250/8-h'ye aykırı olarak düzenlendiği, belirlenen yaptırımda maddi hata yapıldığı, yaptırım hakkında 231 inci veya Türk Ceza Kanunu'nun 50. ve 51. maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği ya da teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmediği anlaşılan talep yazısı, eksikliklerin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığına iade edilir. Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talep yazısı yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir (CMK m. 250/8-h, CMSMY m. 13/2,3). Bu düzenlemelerden yola çıkarak talep

⁵⁹ **Baytaç**, s. 33.; **Kızılarslan**, s. 1939.; **Sevdiren**, s. 597

⁶⁰ **Yavuz**, s. 287.

⁶¹ **Er**, s. 18.

yazısını alan mahkemenin yapacağı usul işlemlerini şu şekilde sıralayabiliriz⁶²:

1 - Şüphelinin dinlenilmesi,

2- Talepnamenin incelenmesi ve koşulları varsa iade edilmesi,

3 - Talepnamenin incelenmesi ve koşulları varsa reddedilerek soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması.

Müdafii huzurunda şüpheliyi dinleyen mahkeme, şüphelinin 250. maddede belirtilen usule göre davet edilip edilmediğini, bilgilendirilmesinin usulüne uygun yapıp yapılmadığını, haklarının ve hukuki neticelerin kendisine anlatılıp anlatılmadığını, teklifin Cumhuriyet savcısı tarafından yapıp yapılmadığını, teklifi kabul etmenin doğuracağı hukuki neticeleri anlayıp anlamadığını ve seri muhakeme usulünü ve talepte yer alan yaptırımını özgür iradesi ile kabul edip etmediğini öğrenir⁶³. Seri muhakemede mahkemenin şüpheliyi dinlemesi açık duruşma biçiminde olmayıp fiilin seri muhakeme kapsamında olup olmadığı ve şartların yerine getirilip getirilmediğinden ibarettir⁶⁴.

Mahkeme tarafından üçüncü fıkradaki şartların gerçekleşip gerçekleşmediği ve eylemin seri yargılama kapsamında olup olmadığı şüpheli dinlendikten sonra incelenecektir. İnceleme, usulün uygulanmasının kanuna uygun şekilde teklif edilmesi, teklifin müdafii huzurunda kabul edilmesi, eylemin seri muhakeme kapsamında olması, mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varılması hususları ile sınırlı olup

⁶² **Yılmaz/Apiş**, s. 82.

⁶³ **Yaşar**, s. 281.

⁶⁴ **Sevdiren**, s. 601.

mahkemenin maddi gerçeği araştırmak üzere delil toplama, tanık dinleme gibi işlemlere başvurma imkânı yoktur⁶⁵.

Mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra 3. fıkradaki şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa, talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere hüküm kurar; aksi halde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir (CMK m. 250/9). Ret kararı üzerine failin bu usulün uygulanması amacıyla yaptığı açıklamalar, daha sonra yürütülecek soruşturma ve kovuşturmalarda delil olarak kullanılamaz (CMK m. 250/10 ve CMSMY m. 8). Buradaki delil değerlendirme yasağı yalnızca seri yargılama başladıktan sonra elde edilen deliller bakımından geçerli olup, Cumhuriyet savcısının seri yargılamadan evvel elde ettiği deliller bakımından değerlendirme yasağı söz konusu değildir⁶⁶.

Anayasa Mahkemesinin⁶⁷ iptal kararından önceki düzenlemede CMK m. 250/9'da mahkemenin talepte belirtilen yaptırım doğrultusunda hüküm kurması söz konusu idi. Söz konusu hüküm mahkemenin, bu kurumların uygulanma şekli bakımından Cumhuriyet savcısının takdir yetkisine müdahale edemeyecek olması, dosya yükünün azaltılması amacıyla iddia ve yargılama makamlarının tek bir kişide birleştirilmesine ve savunma makamının da kısmen işlevsiz hale getirilmesine yol açması⁶⁸, mahkemenin yegâne rolünün, Cumhuriyet savcısının belirlemiş olduğu cezayı bir mahkûmiyet hükmü olarak açıklamak ve tasdik etmekten öteye gidememesi⁶⁹ hususları bakımından doktrinde eleştirilmiştir. Nitekim

⁶⁵ **Yetimoğlu**, Melike Ezgi, Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış. MHFD, S. 1, 2019, s. 42. (www.dergipark.org.tr E.T: 25.10.2021)

⁶⁶ **Erdem/Şentürk**, s. 595.

⁶⁷ AYM 31.03.2021 T., 2020/35 E., 2021/26 K. (R.G 15.06.2021/31512)

⁶⁸ **Yılmaz/Apiş**, s. 80.

⁶⁹ **Baytaç**, s. 8.

resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyanda bulunma suçu nedeniyle yürütülen soruşturmada seri muhakeme usulünün uygulanması amacıyla düzenlenen talepten önce onaylanması aşamasında ilgili kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan ilk derece mahkemesi, Anayasa Mahkemesine CMK m. 250'nin iptali için başvurmuştur.

AYM, "talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda" ibaresini "talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurma zorunluluğu getirilmek suretiyle Anayasa'nın 9., 138. ve 140. maddelerine aykırı olarak yetkisi kısıtlanan mahkeme tarafından verilen karara göre bir kimsenin gerçek anlamda suçluluğunun sübuta erdiği ileri sürülemez. Başka bir ifadeyle itiraz konusu kuralda yer alan '...talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda...' ibaresiyle mahkemenin özellikle vicdani kanaat çerçevesinde suçun sübutuna yönelik değerlendirme yapma yetkisinin kısıtlanması, yargulamada yeterli şüphenin giderilerek maddi gerçeğe ulaşma imkânı ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla seri muhakeme usulünde mahkemece talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda verilen karar nedeniyle suçluluğu hükmen sabit olmadan bir kişinin suçlu sayılması sonucu ortaya çıkabilir. Bu açıdan kuralda yer alan "...talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda..." ibaresi masumiyet karinesini de zedeleyecek niteliktedir." gerekçeleriyle Anayasa'nın 9., 38., 138. ve 140. maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir. AYM'nin iptal kararından sonra 7331 sayılı kanunla dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere dört ila yedinci fıkra hükümleri doğrultusunda hüküm kurar şeklinde yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bu yeni düzenleme AYM'nin belirttiği hukuka aykırılıkları gidermekten uzaktır⁷⁰.

D. KANUN YOLU

Seri muhakeme için öngörülen kanun yolu, itirazdır. CMK m. 250/14'e göre; CMK m. 250/9 kapsamında mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir. CMK m. 250'de itiraz kanun yoluna ilişkin

⁷⁰ **Yenisey**, Feridun/**Nuhoglu**, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021, s. 878.

ayrıntılara yer verilmediğinden CMK m. 267 ve devamındaki itiraza ilişkin genel hükümler dikkate alınacaktır⁷¹.

Olağan kanun yollarından olan itiraz, "bir hakim veya kanunda gösterildiği hallerde mahkeme kararına karşı, kanunda belirtilen kişiler tarafından yedi gün içinde kararı veren mercie yapılacak başvuru üzerine kararın yeniden incelenmesine ilişkin kanun yoludur⁷²". Başka bir tanıma göre, "henüz kesinleşmemiş hâkim veya mahkeme kararında hata veya hukuka aykırılıkların bulunduğu gerekçesiyle bu kararın daha yüksek bir makama fiilî (maddî) ve hukuki bakımdan incelenmesini ve denetlenmesini sağlamak için yapılan olağan bir kanun yolu başvurusudur⁷³".

Seri muhakeme sonucu verilen hükme karşı istinaf yoluna değil de itiraz yoluna gidilmesi, düzenlemeyi karışık hale getirdiği ve CMK'daki kanun yolu sistematığına uymadığı için doktrinde eleştirilmiştir⁷⁴. Zira, yukarıda da açıklandığı üzere, itiraz kanun yolu CMK sistematığına göre (CMK m. 267/1) hükme karşı değil, genel olarak hakim kararları ile istisnai olarak kanunda gösterilen hallerde mahkeme kararlarına karşı gidilebilecek bir kanun yoludur. CMK m. 250/14'te itiraz kanun yoluna kim tarafından gidileceğine ilişkin bir hüküm mevcut olmadığından genel olarak itiraz kanun yoluna başvurabilecek olanlar mahkeme tarafından verilen hükme karşı itiraz yoluna gidebilecektir⁷⁵. Bu bağlamda seri muhakeme usulünde itiraz yoluna başvurabilecek kişiler, Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar

⁷¹ Erdem/Şentürk, s. 597.

⁷² Özbek vd., s. 727.

⁷³ Aydın, Devrim, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda İtiraz. TBB Dergisi, C. 19, S. 65, s. 63. (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-65-238> E.T:01.12.2021)

⁷⁴ Yetimoğlu, s. 44.; Baytaç, s. 40.; Sevdiren, s. 606.; Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 273.

⁷⁵ Kızıllarslan, s. 1944-1945.

görmüş olanlar, müdafî, eş, yasal temsilci, kendini ilgilendiren konularda üçüncü kişilerdir.

Karara yedi gün içerisinde kararı veren asliye mahkemesi nezdinde itiraz edildiği takdirde mahkeme itirazı yerinde görürse kararını düzelterek yeniden ilgililere bildirir, yerinde görmezse en çok üç gün içinde itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir (CMK m. 268/2). İtiraz mercii, itirazı üçüncü ve dokuzuncu fıkralardaki şartlar yönünden inceler. Seri muhakeme usulünde, itirazı incelemeye yetkili merci asliye ceza mahkemesinin yargı çevresinde bulunduğu ağır ceza mahkemesidir⁷⁶. İtirazı inceleyen ağır ceza mahkemesi yazı ile cevap vermesi için itirazı Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirir. Ağır ceza mahkemesi gerekli gördüğü halde inceleme ve araştırma yapabileceği gibi bunların yapılması konusunda Cumhuriyet savcılığına da emir verebilir (CMK m. 270/1).

Bu düzenlemede kanun yolu hüküm için öngörüldüğünden talebin iadesi ve talebin reddi için itiraz söz konusu değildir⁷⁷.

§ 2. BASİT YARGILAMA USULÜ

I. GENEL OLARAK

Yeni bir kurum olarak 17.10.2019 tarih ve 7188 sayılı Kanunun 24. ve 25. maddeleriyle Ceza Muhakemesi Kanunu'nun mülga 251 ve 252. maddelerinde değişiklik yapılması suretiyle hukuk sistemimize dahil edilen basit yargılama usulü, "görece hafif nitelikteki suçlar bakımından öngörülmüş olan, duruşma yapılmaksızın cezai uyuşmazlıkları

⁷⁶ **Ersoy**, Uğur, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. SÜHFD, C. 28, S. 2, 2020, s. 862. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/54056/723736>) E.T:26.10.2021)

⁷⁷ **Tulay**, s. 139.

çözüme kavuşturan, yazılı beyan esasına göre kurgulanmış, sanığın dolaylı rızasıyla adil yargılanmaya ilişkin birtakım güvencelerden yararlandırılmadığı, mahkemelerin emek ve zaman yönünden tasarrufta bulunmasına hizmet eden özel bir yargılama usulüdür.^{78'} Basit yargılama usulü ile yargılamanın hızlandırılması, yargının iş yükünün hafifletilmesi ve kaynakların verimli kullanılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda basit yargılama usulü, yazılı beyan ve duruşmasız yargılama esasları üzerine inşa edilmiştir⁷⁹. Basit yargılamada genel usulden farklı olarak duruşma hazırlığı ve duruşma safhaları atlanmaktadır⁸⁰. Bu durum adil yargılanma hakkını zedelemekte ve Anayasa m. 141/1'e müdahale oluşturmaktadır⁸¹.

Basit yargılama, genel hükümlere göre yürütülen bir muhakemeye göre istisna niteliğindedir⁸².

Bu usulün uygulanması bakımından iddia makamının herhangi bir yetkisi olmayıp basit yargılama usulü münhasıran yargı merciinin kararıyla uygulanmaktadır⁸³.

II. UYGULAMA ALANI VE İSTİSNALARI

⁷⁸ **Karakehya, Hakan/İnce Tunçer**, Asuman, Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılanma Hakkı. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 9, S. 17, 2021, s. 306. (www.dergipark.org.tr E.T: 25.10.2021)

⁷⁹ **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021b, s. 307.

⁸⁰ **Koca**, Mahmut, Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2020, s. 178. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/imuhfd/issue/59978/866023> E.T: 02.11.2021)

⁸¹ **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021a, s. 239, 240.

⁸² **Kaşka**, Hakan, (Olan ve Olması Gereken Açısından) Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Muhakeme. TBB Dergisi 2021 (153), s. 129. (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2021-153-1967> E.T:02.11.2021)

⁸³ **Koca**, s. 178.

Basit yargılama usulünün uygulama alanına ilişkin CMK'daki düzenleme *asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir* şeklindedir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere, basit yargılama tüm suçlar bakımından uygulama alanı bulmamakta, işlenen suçun kanunda gösterilen soyut cezasının üst sınırı esas alınarak uygulanacağı suç tipleri belirlenmektedir⁸⁴. Bu doğrultuda;

-sadece adli para cezasını gerektiren suçlar

-soyut cezası iki yıl veya daha az süreli hapis cezaları

*-adli para cezası ile birlikte veya adli para cezasının seçenek olarak uygulandığı hapis cezalarında ise yine soyut cezanın iki yıl veya daha az süreli olduğu suç tiplerinde basit yargılama usulü uygulanabilecektir*⁸⁵. Bu suçlar, asliye ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine giren suçlardır. Adli para cezası yönünden bir sınır yoktur. Hapis cezasının yanında kanunda ayrıca adli para cezasına da yer verilmiş ise, basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanamayacağı hapis cezası esas alınarak belirlenmektedir⁸⁶.

Basit yargılama usulünün uygulanabilirliği açısından temel cezada artırım veya indirim gerektiren nitelikli hallerde dair hükümlerin gözetilip gözetilmeyeceği hususunda herhangi bir belirleme yapılmamıştır. Değirmenci'ye göre, sürelerin hesabında nitelikli hallerin dikkate alınacağı yönünde, TCK m. 66/3'de olduğu gibi bir düzenleme yapılmadığından suçun temel şekli esas alınmalıdır⁸⁷. Ancak suçun nitelikli halinin cezasına dair alt ve üst sınırların bağımsız şekilde belirlendiği hallerde bu cezanın üst sınırı

⁸⁴ **Değirmenci**, Olgun, Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü. THD, C. 15, S. 161, 2020, s. 42-43. (<https://www.jurix.com.tr/article/20777> E.T: 16.10.2021)

⁸⁵ **Değirmenci**, s. 43.

⁸⁶ **Koca**, s. 179.

⁸⁷ **Değirmenci**, s. 43.

dikkate alınacaktır⁸⁸. Şahin ise "cezada belirli oranlarda artırım veya indirim gerektirenler ile cezanın alt ve üst sınırının açıkça belirlendiği nitelikli haller, aralarında ayırım yapılmaksızın iki yıllık üst sınırın tespitinde dikkate alınmalıdır. Böylece bağımsız ceza düzenlenenler ile cezanın belirli bir oranda artırılmasını veya indirilmesini düzenleyen haller arasında bir eşitsizliğe de yol açılmamış olacaktır."⁸⁹ diyerek bu konuda aksi yönde görüş bildirmiştir.

Suçun cezası yukarıda ifade edilen türde ve sınırlar içerisinde kalmış olsa bile basit yargılamanın uygulanmayacağı durumlar mevcuttur. CMK m. 251/7-8'e göre basit yargılama usulü

-yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hallerinde

-soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlarda

-bu kapsama giren bir suçun kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmesi halinde uygulanmaz.

Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik halleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar bakımından basit yargılamanın uygulanmamasının nedeni, gerekçede "faillerin özel durumları sebebiyle elde edilen delillerin duruşmada tartışılmasının ve taraf beyanlarının bizzat hâkim tarafından alınmasının gerekli olması" şeklinde ifade edilmiştir. Suçun basit yargılama usulüne tabi olmayan bir başka suçla birlikte işlenmemiş olmasının aranmasının nedeni ise doktrinde kovuşturmanın bütünlüğü ilkesinin sağlanabilmesi olarak belirtilmiştir⁹⁰. Nitekim

⁸⁸ **Değirmenci**, s. 43.

⁸⁹ **Şahin**, İsmail, Suçun Nitelikli Hallerine Dair Ceza Artırım veya İndirimlerinin Basit Yargılama Usulünün Uygulanabilirliğine Etkisi. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 17, Haziran 2021, s. 452. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/63043/957890> E.T: 21.10.2021)

⁹⁰ **Kızılarslan**, s. 1946.

basit yargılama usulüne tâbi bir suçun kapsam dışındaki bir suçla birlikte işlenmesi durumunda, kovuşturmanın diğer suçların kovuşturmasıyla birlikte genel hükümlere göre yapılması daha uygun olacaktır⁹¹.

III. UYGULANMA ŞEKLİ

Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra, dosyayla ilgili olarak basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağını değerlendirir. Basit yargılamanın uygulanmasına ilişkin takdir yetkisini, dosya içeriğinde yer alan bilgilerden hareketle sanığın suçu işlediği veya işlemediği hususundaki vicdani kanaatine dayanarak kullanacaktır⁹². Mahkeme, dosya içeriğine baktığında, mevcut deliller ışığında vicdani kanaate ulaşırsa basit yargılama usulünü uygulamaya karar verebilecektir⁹³. Aksi durumda ise dosyadaki mevcut deliller itibarıyla vicdani kanaate sahip olunamadığında delil ikame edilerek bu delillerin duruşmada açıkça tartışılması gerektiğinden basit yargılama yoluna gidilmeyecektir⁹⁴.

Mahkeme, basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verdiğinde, iddianame sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını “on beş gün içinde” yazılı olarak bildirmeleri istenir. Tebligatta, basit yargılama yapılacağı ve duruşma yapılmaksızın hüküm verileceği ihtar edilir. Ayrıca, bu süre zarfında toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir (CMK m. 251/2). İlgili kurum ve kuruluşlardan talep edilecek bu belgelerin, sanığa/mağdura tebliğ edilip edilmeyeceği noktasında⁹⁵ belirsizlik mevcuttur. Bu belirsizlik bazı sakıncalar barındırmaktadır. Şöyle ki, iddianame sanığa tebliğ edildikten sonra mahkemece elde edilen belgeler, sanığa tebliğ edilmeyip sanığın bu belgelere karşı savunması alınmadığında savunma hakkı ihlal edilecektir. Savunma

⁹¹ **Kızılarslan**, s. 1946.

⁹² **Değirmenci**, s. 45.

⁹³ **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021b, s. 317.

⁹⁴ **Değirmenci**, s. 45.

⁹⁵ **Kaşka**, s. 147.

hakkına hanel gelmemesi için, iddianamenin tebliğinden sonra elde edilen delillerden sanık/ mağdur haberdar⁹⁶ edilmelidir. Belge talep etme noktasında olası hak ihlalini önlemeye yönelik bir başka görüş ise sanığın suçsuzluğunu ortaya koyanlar haricinde iddianamede gösterilmeyen belgelerin toplanmamasıdır⁹⁷.

Tebliğati alan sanık, mağdur veya şikayetçiden beyanda bulunmaları beklenir ancak ilgililerin beyanda bulunmamış olmaları mahkemenin basit yargılama usulüyle hüküm kurmasına engel değildir⁹⁸.

Kişinin ifadesi alınmaksızın hakkında iddianame düzenlenmesi mümkün olduğundan sanığın hakkındaki suçlamalardan ilk olarak bu tebliğatla haberdar olması halinde iddianamenin tebliği bu noktada yetersiz kalmaktadır⁹⁹. Bundan ötürü iddianamede yer alan suçlamalar açık ve anlaşılır olmalı, sanığın savunma hakkı kısıtlanmamalıdır.

IV. HÜKÜM

Beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, TCK'nın 61. maddesi dikkate alınmak suretiyle, 223. maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir (CMK m. 251/3). Bu bağlamda mahkeme beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi, düşme ve mahkûmiyet kararı verebilecektir. Mahkûmiyet kararı verildiği takdirde ise, TCK'nın 61'inci maddesi hükümleri dikkate alınarak belirlenecek olan ceza üzerinden dörtte bir oranında indirim yapılarak sonuç ceza tespit edecektir. Buradaki indirimin gerekçesi Er¹⁰⁰ tarafından "basit yargılama usulünü tercih eden ve yargılamanın süratli bir

⁹⁶ **Kaşka**, s. 147.

⁹⁷ **Koca**, s. 184.

⁹⁸ **Er**, s. 24.

⁹⁹ **Yılmaz/Apiş**, s. 90; **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021b, s. 318.

¹⁰⁰ **Er**, s. 25.

şekilde tamamlanmasını sağlayan sanığa kanun koyucunun indirim uygulayarak, olumlu bir sonuç bir yaratmaya çalışması'' şeklinde açıklanmıştır. Ancak Koca¹⁰¹ hâkimin indirimi niçin yapacağına dair kanunda bir dayanak gösterilmediğinden bahisle bu indirimin bir gerekçesinin olmadığını, sanığın adil yargılanma hakkını ihlal ettiği ve pratikte de sanığın hukuki durumuna pek az etki ettiği için bu indirimin kanundan çıkarılması gerektiğini ifade etmektedir.

Sonuç ceza belirlendikten sonra koşulları mevcut ise hükmün içeriğini oluşturan ceza için TCK m. 50 uyarınca kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya TCK m. 51 uyarınca hapis cezasının ertelenmesi veya uygulanmasına sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılması müesseselerinden birinin uygulanmasına karar verilmesi mümkündür (CMK m. 251/4). Basit yargılama usulünde hükmün açıklanmasının geri bırakılması konusunda CMK m. 231'in uygulanma koşulları değiştirilmiş olup sanığın HAGB'yi kabulü değil HAGB'ye yazılı şekilde karşı çıkmaması aranmaktadır¹⁰².

Sonuç olarak hüküm, mahkeme tarafından ilgililere beyanda bulunmaları için verilen on beş günlük süre dolduktan sonra dosyadan edinilen kanaate göre verilecektir. Duruşmasız olarak yazılı beyanlara göre Cumhuriyet savcısından görüş alınmaksızın verilmesi, basit muhakeme usulündeki hükmün özelliklerindedir¹⁰³. Doktrinde bu şekilde hükme varılacak olması hükmü tez, anti-tez ve sentezden ari kıldığı gerekçeyle eleştirilmiştir¹⁰⁴.

V. GENEL HÜKÜMLER UYARINCA YARGILAMAYA DEVAM EDİLMESİ

¹⁰¹ **Koca**, s. 186. Benzer yönde **Yılmaz/Apiş**, s. 93.

¹⁰² **Değirmenci**, s. 46.

¹⁰³ **Taneri**, Gökhan, Seri Muhakeme Usul-Şartlar-Suçlar ve Hüküm ve Basit Yargılama Usulü, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021, s. 274.

¹⁰⁴ **Yılmaz/Apiş**, s. 91.

Basit yargılama usulü uygulanmaya başlandıktan sonra mahkemece gerekli görülmesi halinde hüküm verilinceye kadar her aşamada veya itiraz üzerine genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilir. Bu başlık altında mahkemenin basit yargılamanın uygulanmasına başlamasından sonra genel muhakeme usulüne göre yargılamaya devam etmesi incelenecektir.

Madde gerekçesinde, mahkemenin bu usulün yeterli olmadığı ve yargılamanın genel hükümlere göre devam etmesine kanaat getirdiği takdirde, herhangi bir talebe gerek olmaksızın, resen duruşma açabileceği belirtilmektedir. CMK m. 251/6 da mahkemeye basit yargılama usulünü uygulamaya başladıktan sonra genel muhakeme usulüne dönme imkânı tanımıştır. Mahkeme bu imkânı hukuka uygun şekilde ve hukuki gerekçelerle takdir yetkisi ile kullanacaktır¹⁰⁵. Bu takdir yetkisi kullanılırken, mahkemenin vicdani kanaatini oluşturamaması, suçun hukuki niteliğinin değişmesi veya cezanın artırılması veya cezaya ek güvenlik tedbirlerinin ortaya çıkmasından dolayı ek savunma ihtiyacı ortaya çıkması, uyuşmazlığın basit yargılama usulünün uygulanamayacağı bir suç tipine ilişkin olduğunun fark edilmesi mahkemeye yol gösterecek hususlardandır¹⁰⁶.

Duruşma açıldıktan sonra, mahkemenin tekrar basit yargılama usulüne dönerek cezanın belirlenmesinde 251/3. fıkrayı esas alıp alamayacağı hususunda ilgili düzenlemede belirsizlik olmakla birlikte doktrinde bu halde, bir cezaya hükmedilmesi durumunda, dörtte bir oranında indirim uygulanmayacağı¹⁰⁷, indirimin uygulanmamasının ise sanık bakımından dezavantajlı durumlara yol açabileceği¹⁰⁸ ifade edilmektedir.

VI. İTİRAZ

¹⁰⁵ **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021b, s. 325.

¹⁰⁶ **Değirmenci**, s. 46.; **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021b, s. 324.; **KAŞKA**, s. 152.

¹⁰⁷ **Yılmaz/Apiş**, s. 94.

¹⁰⁸ **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021b, s. 325.

CMK m. 252/1'e göre, basit muhakemenin uygulanması üzerine verilen hükümlere karşı itiraz edilebilecek ve süresi içinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşecektir. Madde gerekçesinde "*basit yargılama usulü uygulanmak suretiyle verilen kararların itiraza tabi kararlardan olduğu ve süresi içinde itiraz edilmeyen kararların da kesinleşeceği*" ifade edilmektedir. Mahkemenin verdiği hükme itiraz edildiğinde hükmü veren mahkeme duruşma açarak yargılamaya genel hükümlere göre devam eder. Basit yargılama usulünde hükme karşı itiraz kanun yoluna gidilmesi ile CMK'nın kanun yolu sistematığına istisna getirilmiştir¹⁰⁹. Zira kural hükme karşı istinafa gidilmesidir. Kararı veren mahkemenin genel hükümlere göre yargılama yapmasını sağladığı için de klasik anlamdaki itirazdan da ayrılmaktadır. Şöyle ki, Ceza muhakemesinde olağan kanun yollarından olan itiraz "*bir hâkim veya kanunda gösterildiği hallerde mahkeme kararlarının bir başka merci tarafından yeniden incelenmesini*"¹¹⁰ sağlar, itiraza konu olan karar hem maddi hem de manevi açıdan ayrı ayrı incelenir¹¹¹ ve bir karara temel oluşturan kanıtlar ve maddi olgular ile bunu doğuran hukuksal durum birlikte ele alınır¹¹². Dolayısıyla basit yargılama usulündeki itirazda, CMK m.267 vd. maddelere göre bir itiraz incelemesi yapılmadığından özel bir itiraz usulüdür.

Hükme itiraz edildiğinde, mahkeme tarafından itiraz, usulden incelenerek itirazın süresinde ve yetkili kişiler tarafından yapılıp yapılmadığı denetlenir (CMK m. 252/6). İtiraza yetkili kişiler kural olarak, CMK m. 260'da kanun yoluna başvuru hakkı olanlar içerisinde sayılan Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve diğerleriyken başvuru süresi 7 gündür¹¹³. Mahkeme başvurunun süresinde yapılmadığı veya başvuru hakkı olmayan kişiler tarafından yapıldığı kanaatindeyse dosya CMK m. 268/2 uyarınca itirazı incelemeye yetkili mercie

¹⁰⁹ **Değirmenci**, s. 47.

¹¹⁰ **Şahin/Göktürk**, s. 309.

¹¹¹ **Özbek vd.** s. 728.

¹¹² **Yurtcan**, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku,16. Baskı, Seçkin, Ankara, 2019, s. 581.

¹¹³ **Koca**, s. 190.

gönderilir. Buradaki yetkili merci asliye ceza mahkemesinin yargı çevresindeki ağır ceza mahkemesidir (CMK m.268/3-c). Mercii tarafından bu sebeplerle sınırlı olarak inceleme yapılır ve karar, gereği için mahkemeye geri gönderilir. Süre ve başvuru noktalarında bir eksiklik olmadığı takdirde, mahkemece, genel esaslara göre muhakeme yapılmak üzere hazırlıklara başlanacaktır¹¹⁴. Duruşma açıldığında taraflar gelmese bile duruşma yapılır ve yokluklarında CMK m. 223 gereğince hüküm kurulur. Yokluklarında duruşma yapılarak hüküm kurulacağına ilişkin bildirim taraflara gönderilecek davetiyede yer alır. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi halinde ise duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır (CMK m. 252/2).

Mahkeme genel hükümlere göre yargılama yaparken basit yargılama usulüne göre verdiği hükümle bağlı değildir. Ancak bunun istisnası sanık dışındaki kişilerin itiraz etmesidir. Bu durumda önceki hükümde yer alan indirim korunacaktır. İndirim korunmasının amacı gerekçede “*basit yargılama usulünden umulan faydanın gerçekleşmesi öngörülmektedir*” şeklinde ifade edilmiştir. Doktrinde ise indirim oranının korunması cezayı ağırlaştırma yasağının dolaylı olarak düzenlenmesi, atipik cezayı ağırlaştırma yasağı, cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep olarak değerlendirilmiştir¹¹⁵.

Genel muhakeme usulüne göre yapılacak yargılama sonunda verilen hüküm sanığın lehine olup diğer sanıklar için de uygulanma imkanı var ise diğer sanıklara da sirayet edecek¹¹⁶ ve bu sanıklar da itiraz etmiş gibi verilen karardan yararlanabilecektir.

Mahkemenin, itiraz üzerine, duruşma açarak yeniden vermiş olduğu hükme karşı, genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabilir (CMK m. 252/5). Bir diğer ifadeyle, asliye ceza mahkemesinin basit yargılama usulüne itiraz doğrultusunda ikinci

¹¹⁴ **Karakehya/İnce Tunçer**, 2021b, s. 328.

¹¹⁵ **Değirmenci**, s. 48; **Yılmaz/Apiş**, s. 99; **Koca**, s. 189.

¹¹⁶ **Kızılarslan**, s. 1953.

kez vermiş olduğu karara karşı istinaf ve temyiz kanun yollarının işletilmesi söz konusu olacaktır.

SONUÇ

7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı CMK'nın 250. maddesi ile yargı sistemimize dahil olan seri muhakeme usulü ile, muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılması ve kısaltılması, işlenen suçlara kısa süre içinde etkili ve orantılı bir karşılık verilerek bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanması amaçlanmıştır. CMK m.250/1'de sayılan suçlardan dolayı başlatılan ceza soruşturması kapsamında şüphelinin Cumhuriyet savcısının müdafii huzurunda yaptığı teklifi kabul etmesi ile talepteki indirimli cezadan daha ağır olmaksızın mahkemenin hüküm kurmasını sağlayan bir kurumdur. Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi birtakım şartların oluşmasına bağlı kılınmış olup bu şartların neler olduğu, CMK m. 250'de yer almaktadır. Ayrıca, CMK m. 250/15 ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan "Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir. Seri muhakeme usulünün kabulü ile yaptırım, Cumhuriyet savcısı tarafından TCK m. 61/1 uyarınca tespit edilen temel cezadan yarı oranında indirim uygulanmak suretiyle belirlenmektedir. Daha sonra Cumhuriyet savcısı tarafından, seri muhakeme usulünün uygulanması talep edilen görevli mahkeme, talepten önce verildiği gün incelemesini derhal yapar, şüpheliyi müdafii huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinler ve usulü sonuçlandırır. Müdafii huzurunda şüpheliyi dinleyen mahkeme, şüphelinin 250. maddede belirtilen usule göre davet edilip edilmediğini, bilgilendirilmesinin usulüne uygun yapıp yapılmadığını, haklarının ve hukuki neticelerin kendisine anlatılıp anlatılmadığını, teklifin Cumhuriyet savcısı tarafından yapıp yapılmadığını, teklifi kabul etmenin doğuracağı hukuki neticeleri anlayıp anlamadığını ve seri muhakeme usulünü ve talepte yer alan yaptırımı özgür iradesi ile kabul edip etmediğini öğrenir. Mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra 3. fıkradaki şartların

gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa, talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere hüküm kurar; aksi halde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir.

Görüldüğü üzere, iddianame düzenlenmemesi, hâkimin delilleri değerlendirmemesi, Cumhuriyet savcısı tarafından cezanın belirlenmesi ile bu usul klasik ceza muhakemesi sisteminden ayrılmaktadır. Her ne kadar hızlı, basit ve etkin bir yol olması avantajlarını bünyesinde barındırsa da duruşma olmaksızın karar verildiği ve sanığın sorgulanması ve doğrudan soru sorma ile ilgili kurallar uygulama alanı bulmadığı için hatalı karar çıkma riskinin oldukça yüksek olduğu bir kurumdur. Bu sakıncalarının yanı sıra kurum, bazı ceza muhakemesi ilkeleriyle de örtüşmemektedir. Henüz sanık sıfatı almayan şüphelinin hakkında ceza verilmesi, suçun işlendiğinin ispatı değil de SMU'nün kabul edilmesi olduğundan seri muhakeme usulü maddi gerçeğin araştırılma ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Suçtan zarar gören ve mağdur, mahkeme tarafından dinlenmeyip bu sürecin tamamen dışında bırakıldıklarından SMU'nün, silahların eşitliği ilkesiyle de bağdaşmadığı görülmektedir.

Basit yargılama usulü, görece hafif nitelikteki suçlar bakımından öngörülmüş olan, duruşma yapılmaksızın cezai uyuşmazlıkları çözüme kavuşturan, yazılı beyan esasına göre kurgulanmış, sanığın dolaylı rızasıyla adil yargılanmaya ilişkin birtakım güvencelerden yararlandırılmadığı, mahkemelerin emek ve zaman yönünden tasarrufta bulunmasına hizmet eden özel bir yargılama usulüdür. Bu bağlamda basit yargılama, yazılı beyan ve duruşmasız yargılama esasları üzerine inşa edilmiş bir muhakeme kurumudur. Koşulları oluştuğunda uygulanması mahkemenin takdirinde olup seri muhakemedeki gibi zorunlu değildir. Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir.

Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra, dosyayla ilgili olarak basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağını değerlendirir. Basit yargılamanın uygulanmasına ilişkin takdir yetkisini, dosya içeriğinde yer alan bilgilerden hareketle sanığın suçu işlediği veya işlemediği hususundaki vicdani kanaatine dayanarak kullanacaktır. Mahkeme, dosya içeriğine baktığında, mevcut deliller ışığında vicdani kanaate ulaşırsa basit yargılama usulünü uygulamaya karar verebilecektir. Aksi durumda ise dosyadaki mevcut deliller itibarıyla vicdani kanaate sahip olunamadığında delil ikame edilerek bu delillerin duruşmada açıkça tartışılması gerektiğinden basit yargılama yoluna gidilmeyecektir. Mahkeme, basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verdiğinde; iddianame sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını *"on beş gün içinde"* yazılı olarak bildirmeleri istenir. Tebligatta, basit yargılama yapılacağı ve duruşma yapılmaksızın hüküm verileceği ihtar edilir. Ayrıca, bu süre zarfında toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir. Beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, TCK'nın 61. maddesi dikkate alınmak suretiyle, 223. maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir. Bu bağlamda mahkeme beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi, düşme ve mahkûmiyet kararı verebilecektir. Mahkûmiyet kararı verildiği takdirde ise, TCK'nın 61'inci maddesi hükümleri dikkate alınarak belirlenecek olan ceza üzerinden dörtte bir oranında indirim yapılarak sonuç ceza tespit edecektir.

Basit yargılama usulünde basit ve hızlı bir muhakeme süreci amaçlandığından dosya üzerinden Cumhuriyet savcısının görüşüne ve tanık anlatımlarına hatta çoğu zaman sanığın savunmasına başvurulmaksızın bir yargılama yapılmaktadır. Bu bakımdan basit yargılama sonucu verilen hüküm tez, anti-tez ve sentezden oluşmamaktadır. Böyle bir hüküm maddi gerçeği ortaya çıkarmaktan da uzaktır.

KAYNAKÇA

Aldemir, Hüsnü, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, 2. Baskı, Adalet, Ankara, 2020.

Baytaç, Abdullah Batuhan, Seri Muhakeme Usulü. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, C. 8, S. 2, s. 1-47, 2020.

Değirmenci, Olgun, Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü. Terazi Hukuk Dergisi, C. 15, S. 161, s. 36-50, 2020.

Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Seçkin, Ankara, 2016.

Denizhan, Hüseyin, Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Erteleme Kurumu Üzerine Bir İnceleme. TBB Dergisi, S. 65, s. 214-246, 2006.

Er, Elif, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Yaşar Hukuk Dergisi, C. 3, S. 1, s. 55-111, 2021.

Erdem, Mustafa Ruhan/**Şentürk**, Candide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250). Ceza Hukuku Dergisi, C. 14, S. 41, s. 573-601, 2019.

Erdoğan, Yavuz, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü. Legal Hukuk Dergisi, C.18, S. 209, s. 1989-2036, 2020.

Ersoy, Uğur, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 28, S. 2, s. 857-885, 2020.

Ildırar, Elif, Seri Muhakeme Usulü, Seçkin, Ankara, 2021.

Karakehya, Hakan/**İnce Tunçer**, Asuman, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, Adalet, Ankara, 2021.

Karakehya, Hakan/**İnce Tunçer**, Asuman, Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılanma Hakkı. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl 9, S. 17, s. 303-354, 2021.

Kaşka, Hakan, (Olan ve Olması Gereken Açısından) Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Muhakeme. TBB Dergisi, s. 107-167, 2021 (153).

Kezer, Ahmet, 30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü, Adalet, Ankara, 2019.

Kızıllarlan, Hakan, 7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri. BUHFD, C. 14, S. 183-184, s. 1885-1960, 2019.

Koca, Mahmut, Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, s. 173-196, 2020.

Koç, Ziya, Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi. Ceza Hukuku Dergisi, C. 15, S. 43, s. 607-663, 2020.

Özbek, Veli Özer/**Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar v.d., Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin, Ankara, 2018.

Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020.

Sevdiren, Öznur, Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler. BUHFD, C. 15, S. 189-190, s.573-616, 2020.

Soylu Ünver, Gülsüm/**Karaman Engür**, Seçil Nergiz, Seri Muhakeme Usulü, Adalet, Ankara, 2020.

Şahin, Cumhuriyet/**Göktürk**, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin, Ankara, 2022.

Şahin, İsmail, Suçun Nitelikli Hallerine Dair Ceza Artırım veya İndirimlerinin Basit Yargılama Usulünün Uygulanabilirliğine Etkisi. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 17, s. 429-455, Haziran 2021.

Taneri, Gökhan, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021.

Tulay, M. Emre, Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250). İzmir Barosu Dergisi, s. 117-157, Mayıs 2020.

Uğurlubay, Gülsün A. Aygörmez/**Haydar**, Nuran/**Korkmaz**, Mehmet, Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar. ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 255-306, 2019/2.

Üzülmez, İlhan/**Koca**, Mahmut, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020.

Yaşar, Ercan, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü. Adalet Dergisi, S. 65, 2020/2, s. 255-299.

Yavuz, Hakan A., Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Adalet, Ankara, 2020.

Yenisey, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021.

Yetimoğlu, Melike Ezgi, Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış. Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, s. 17-58, 2019.

Yılmaz, Davut, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

Yılmaz, Zahit/ **Apiş**, Özge, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 26, S. 1, s. 62-106, 2020.

Yurtcan, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Baskı, Seçkin, Ankara, 2019.